

*Кравченко Н. К.,
доктор філологічних наук,
професор кафедри англійської філології і філософії мови
імені професора О. М. Мороховського
Київського національного лінгвістичного університету*

ЕКОПРАГМАТИКА ЯК НОВА СФЕРА ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Анотація. Статтю присвячено обґрунтуванню екопрагматики як нового напрямку сучасної лінгвістики, що вивчає прагматичні реалізації метадискурсивних цінностей гармонійної взаємодії людини / суспільства з природою, дискурсами, позадискурсивним середовищем. Екопрагматика постає як реалізація принципу екоцентризму в природоцентричному й етичному вимірах і фокусується на прагматичних феноменах в універсально-типологічному, інституційно-дискурсивному і лінгвокультурологічному аспектах.

Ключові слова: екопрагматика, екоцентризм, метадискурсивний, стратегії.

Постановка проблеми. У статті впроваджується й обґрунтовується поняття екопрагматики як нового напрямку сучасного мовознавства.

Актуальність проблеми статті зумовлена її дотичністю до нових векторів розвитку функціональної парадигми у першій половині XXI ст., пов'язаних із подоланням антропоцентризму і розвитком нових принципів неантропоцентризму, антиантропоцентризму [1, с. 41–47], екоцентризму, природоцентризму [2; 3]. З іншого боку, принцип екоцентризму може усвідомлюватися і як парасольковий для зазначених принципів – у разі, якщо він стає засадою екології відносин не лише між людиною і природою, але й між людьми, людиною і суспільством, між суспільствами тощо. Якщо філософи закликають до розширення меж традиційної етики за рахунок включення природи і доквілля до сфери етичних і гуманітарних досліджень [2], то цілком справедливим вбачається і зворотній вектор наукових пошуків – концептуалізація екоцентризму як гармонії взаємовідносин людини / суспільства не лише з природою, а з усіма суб'єктами й об'єктами, «відповідальними» за гармонійне середовище (оїкос) існування / буття людини. Більш того, етико-екологічне ставлення до інших (опосередковане певними конвенціями і стратегіями комунікативної поведінки, що корелює з першим з означених нижче напрямків екопрагматичних досліджень) є запорукою й екологічного ставлення людини до природи (пор. з твердженням В.С. Соловйова: «Когда своекорыстие не будет царить в общественных отношениях между людьми, оно перестанет господствовать и в отношениях человека к природе») [4, с. 255–256]. Інший напрямок екопрагматичних досліджень усвідомлюється в роботі як опосередкованість етико-екологічних відносин інституційними дискурсами з експліцитними або імпліцитними ознаками екоцентрованості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як етико-екологічний принцип, екоцентризм втілює метадискурсивні цінності гармонійної взаємодії між дискурсами, комунікантами, позадискурсивним середовищем. Більш того, у своєму аксіологічному вимірі екоцентризм постає структуротворчим

(дискурсотворчим) принципом організації різноманітних дискурсів із гомогенними цінностями, який забезпечує певну інваріантність дискурсивних параметрів і, відповідно, поглиблює потребу їхнього інтегративного дослідження, набуваючи вже методологічного значення. У такому зв'язку методологічним підґрунтям цієї праці стають наукові розвідки, переважно у постструктуралістському розрізі, присвячені вивченню дискурсу як синергетичної системи і структурної цілісності, семіозису, засобу означення й моделювання реальності [5–8]. Ключовим для визначення екоцентризму є поняття цінностей, що стають метадискурсивними, об'єднуючи різні дискурси в єдиний когнітивно-семіотичний простір (який можна співвіднести з поняттями «дискурсивної формації» М. Фуко [9]). Завдяки своїм дискурсотворчим властивостям такі цінності стають структуротворчими, зумовлюючи відношення взаємозалежності, ієрархії й атракції (зокрема поняття «прагматичної атракції» обґрунтовано у праці [10]). Отже, іншим методологічним підґрунтям дослідження є праці, що висвітлюють відношення структурної взаємозалежності між різнорівневими параметрами дискурсів [11], які розглядатимуться у статті як рівні маніфестації і формування етико-екологічних цінностей. Оскільки прагматика розглядається в роботі з екоетичного ракурсу, стаття спиратиметься водночас на дослідження з еколінгвістики (в дискурсивному аспекті) [12–15] й інвайроментальної етики [16]. Зокрема, дисертаційним дослідженням Т.В. Гардашук [2] доведено, що екологізм інтегрує не лише природоцентричну систему цінностей, але й гуманістичний тип культури й етично зорієнтовану практику, що дозволяє розширити зміст поняття «екологія» до рівня «метаекології» із залученням світоглядно-філософського, соціокультурного та морально-етичного компонентів.

У статті ми зосередимося на лінгвопрагматичному рівні маніфестації принципу екоцентризму, а саме на різних виявах екопрагматики дискурсів. Термін «екопрагматика», що впроваджується в цій науковій розвідці, відрізняється від терміна «екопрагматизм» у праці відомого інвайроменталіста Стюарта Бранда [17], де екопрагматизм є еквівалентним поняттям «прагматизм» і «практицизм». Під терміном «екопрагматика» у нашому дослідженні розуміється комунікативна поведінка людей і спільнот у ракурсі універсальних принципів гармонізації людських стосунків як умови гармонійного існування людини, природи, суспільства.

Мета статті – обґрунтування екопрагматики як нової лінгвістичної галузі, маніфестованої універсально-типологічним (дослідження універсальних конвенцій і стратегій комунікативної поведінки), лінгвокультурологічним та інституційно-дискурсивним напрямками.

Виклад основного матеріалу. Предмет аналізу екопрагматики охоплює лише певну частину універсальної, лінгво-

культурологічної та інституційно-дискурсивної «прагматики» (конвенцій, стратегій, тактик, ролей тощо), а саме ту частину, що має спільну ціннісну основу, втілюючи прототипні цінності екоцентризму.

Отже, попереднім етапом дослідження має бути визначення поняттєвого складника екоцентричних концептів і субконцептів, що є когнітивним підґрунтям екоцентричної комунікативної поведінки.

З метою виявлення зазначеного підґрунтя ми звернулися до основних світоглядних екологістських концепцій.

Попри розбіжності між напрямками, спільним для них є подолання антропоцентризму задля створення нової екологічної етики – «етики недомінування» й «етики турботи». Окрім концептів «недомінування» і «турбота», прототипними для різних видів екології взаємовідносин є такі цінності, як «самовдосконалення до самозречення» (етика життя (А. Швайцер [3])), гуманізм, рівність у всіх відношеннях, людяність, самовдосконалення (глибинна екологія (А. Наесс [18])), відповідальність за іншого або перед іншим, збереження природи та збереження людської гідності (принцип відповідальності (Г. Йонас [19])), співчуття, спільність, єдність (всі концепції екоцентризму).

З огляду на нові етико-екологічні цінності сфера спілкування між людьми як міждисциплінарний фокус комунікативної лінгвістики і традиційної етики також підлягає певній трансформації – зі зміщенням вектора центрованості на іншого, подоланням егоцентризму за рахунок збільшення комунікативних прав і свобод співрозмовника і зменшення власних.

Розглянемо, як зазначені цінності етики недомінування, справедливості, турботи, рівності і, подекуди, навіть самозречення володіють певним комунікативно-прагматичним потенціалом, зумовлюючи універсально-типологічні конвенції і стратегії комунікативної поведінки. Зокрема, однією з маніфестацій зазначених цінностей є певні вияви принципу ввічливості, стратегій і максим, що його реалізують [20; 21], оскільки основною метою принципу є «зважати на почуття інших людей» (Hillel et al. [22, с. 349]).

Прагматичним планом реалізації концептів «рівність», «співчуття», «спільність», «єдність» постають стратегії позитивної ввічливості (*Notice, attend to the hearer (his interests, wants, needs, goods), Exaggerate (interest, approval, sympathy with the hearer), Presuppose, raise, assert common ground, Give gifts to the hearer: goods, sympathy, understanding, cooperation*), яка маркується, зокрема, інклюзивним дейктичним займенником «ми», контактними звертаннями, різноманітними засобами, що реалізують тактики включення і взаємності (*My incredible, amazing co-star Elisabeth Shue; So wonderful, you guys brought your heart and soul* [23, с. 102]).

Із позитивною ввічливістю пов'язана максима великодушності, тобто збільшення користі для співрозмовника за рахунок зменшення власної користі, що, певною мірою, є планом реалізації концепту «самозречення». Дотримуючись цієї максими, один із співрозмовників поступається власним часом, інтересами тощо, визнаючи важливість таких категорій для іншого (*Come on, I'll clean the room. You have to relax*). Застосування іншої максими – скромності – потребує мінімізації похвали або компліменту на власну адресу, нерідко з одночасним визнанням внеску співрозмовника (*Дякую, але насправді своїм успіхом я завдячую лише тобі*). Повага до прав іншого реалізується максимою такту (*Я розумію, що невчасно, але ти не міг би відволіктися на хвилинку?*), що реалізує «негативну ввічливість»,

точніше, ті її стратегії, які уособлені концептами «повага» і «ненав'язування» (водночас стратегії негативної ввічливості, що є прагматичним планом реалізації концепту «дистанція», залишаються антропоцентричними).

На рівні конверсаційно-аналітичних регулярностей [24, с. 159–166] максими ввічливості корелюють зі стратегією створення позитивної атмосфери, що реалізується за допомогою тактик пом'якшення неpreferенційного мовленнєвого ходу (*I don't know for sure but, I don't look at it that way*), тактики ввічливої зміни топіку (*I'm sorry but can we change the subject*), тактики «попереднього завершення» (*pre-closings*), особливо у разі обґрунтування причини завершення розмови, щоб не залишити у співрозмовника відчуття, ніби розмова нецікава або наскучила. Водночас такі ускладнення є маркерами негативної ввічливості, уособленої концептом «ненав'язування». З іншого боку, така конверсаційно-аналітична регулярність, як підтримуюче накладання мовленнєвого ходу або перебування з метою показати своє залучення, підвищити ступень зацікавленості [25; 26], корелює зі стратегіями позитивної ввічливості (втім, просто ввічливе перебування вже, знов-таки, корелюватиме з негативною ввічливістю і максимою такту, але також залишатиметься екоцентричним щодо співрозмовника).

Задля уникнення або зменшення загроз обличчю (власному, інтерактанта, третьої особи) найчастіше порушуються максими кооперації, які є тригером конверсаційних імплікатур [27] – коли «неприємне» повідомляється в імпліцитному вигляді (*Я не є фахівцем у цій галузі, швидше дилетантом, і тому мені не зовсім зрозумілий ваш основний висновок*).

Важливим аспектом екопрагматичних досліджень є вивчення явища прагматичної атракції, що виникає, на наш погляд, саме через спільне когнітивне підґрунтя різних прагматичних феноменів. Так, порушення максими кількості інформації (питання містить зайву інформацію) в останньому прикладі з метою повідомлення імплікатури (а саме про те, що основний висновок доповідача є непрозорим), водночас є маркером негативної ввічливості, реалізуючи максими такту і скромності; але, крім цього, структурні ускладнення, що інкорпорує запитання, пом'якшують подальший неpreferенційний мовленнєвий хід; до того ж, запитання є непрямим мовленнєвим актом з ілокуцією директиву (*Поясніть висновок*) і т. п.

Екоцентричний тип відносин між комунікантами узгоджується з філософською теорією гармонічної системи (як основи системно-синергічного підходу), у межах якої відношення між суб'єктами вибудовуються «без переваги, без привілеїв, без монополії для одних і без заперечення інших» [28, с. 48], що є основою синергічного ефекту під час конструювання спільного значення в інтеракції.

Отже, перший напрям екопрагматичних досліджень умовно можна позначити як універсально-типологічний. Втім, варто зазначити, що особливості реалізації універсальних конвенцій і стратегій комунікативної поведінки залежать від концептуалізації норм екоцентричної поведінки в картині світу різних етносів. Наприклад, незважаючи на універсальність принципу ввічливості і стратегій його реалізації, засоби застосування і вираження таких стратегій різні в різних лінгвокультурах. У зв'язку з цим науковці [29] неодноразово зазначали своєрідність реалізації принципу ввічливості в японській лінгвокультурі, де спосіб залучення стратегій ввічливості цілком залежить від *wakimae* або «проникливості», що базуються на концептах Вищий в. Нижчий і Свій в. Чужий, забезпечуючи «майже автома-

тичне дотримання соціально-узгоджених правил» [22, с. 348; 28] як вербальної, так і невербальної поведінки.

Другий напрям екопрагматичних досліджень, означений у праці як інституційно-стратегічний, фокусується на вивченні різних типів дискурсу з погляду їхніх інституційно-стратегічних програм двох видів: а) стратегій удосконалення відносин між людиною / суспільством і природою (власне природоохоронний аспект); б) стратегій подолання антропоцентризму в інших сферах екоцентричних відносин. Другий вектор обов'язково пов'язаний з обмеженням власних прав / інтересів (політичних, економічних, національно-культурних, корпоративних, державних, транснаціональних) на користь збільшення прав інших. Водночас обидва стратегічні вектори мають однакове прототипне ціннісне підґрунтя, уособлене концептами «справедливості», «гідності», «людяності», «самозречення» тощо (див. вище), інтегрованих дискурсотвірним принципом екоцентризму, що моделює розвиток і специфікацію знань і цінностей про гармонійне співіснування людини (суспільства) з навколишнім світом.

Розглянемо, як обидва стратегічних вектори збалансовані в міжнародно-правовому дискурсі. З одного боку, в міжнародно-правових документах поступово втілюється стратегія визнання часткової правосуб'єктності природи та її об'єктів (поки що у вигляді праволодіння – права природи та її об'єктів на життя). Зокрема, в Декларації ЮНЕСКО про етичні принципи у зв'язку зі зміною клімату (2017) захист прав природи задекларований як спільна цінність держав. Конвенція про біологічне різноманіття живих істот (1992) визнає права живих істот на збереження. Згідно з Угодою про застосування санітарних і фітосанітарних заходів (1994), країни СОТ мають право застосовувати такі заходи для захисту життя чи здоров'я не лише людини, але й тварин чи рослин, «Права» міжнародних водотоків (щодо збереження їхньої екосистеми) регламентовані в Конвенції ООН про право несудноплавних видів використаня міжнародних водотоків 1997 р.

«Watercourse States shall, individually and, where appropriate, jointly, *protect and preserve the ecosystems of international watercourses. Consistent with adequate protection of the watercourses*» (курсив наш – Н. К.); «Watercourse States shall take all measures necessary to *prevent the introduction of species, alien or new, into an international watercourse which may have effects detrimental to the ecosystem of the watercourse*» (курсив наш – Н. К.) [30].

Отже, екоцентрований вектор означення та конструювання міжнародно-правової реальності, інтегрований субконцептом «загальне благо», зумовлює необхідність відмови держав від частини своїх суверенних прав заради реалізації стратегії збереження спільних загальнолюдських цінностей. З іншого боку, субконцепт «загальне благо» є когнітивним планом інституційних стратегій використання спільного надбання людства (*res omnium communis*), насамперед, стратегії надання «свобод», що втілені у «принципах свободи дослідження і використання космічного простору і небесних тіл», «принципі свободи відкритого моря», «принципах «свободи повітря».

Проти такий вектор розвитку міжнародно-правових цінностей вже не є екоцентричним, оскільки урівнює права держав незалежно від їхнього економічного статусу, що фактично надає переваги «космічним» і «морським» державам. Такі свободи для «рівних», якими не може скористатися низка держав через обмеженість своїх технологічних і матеріальних ресурсів, висвітлюють концептосферу «юридична / інституційна

справедливість» із пропозиційним центром «рівність перед законом» (що в сучасному міжнародно-правовому дискурсі фактично постає як «рівність для рівних») і субконцептами «гомогенність», «пропорційність», «зрівнювання», «дискримінація».

На противагу зазначеному вектору означення міжнародно-правових цінностей у сучасному дискурсі диференціюється і стратегія надання переваг і преференцій тим, хто потребує допомоги, що є іншою (поряд із природоохоронним аспектом) маніфестацією принципу екоцентризму. Це, зокрема, права і пільги для держав, які через своє географічне положення не мають виходу до відкритого моря (Конвенція ООН по морському праву 1982), концепція «особливого й диференційованого підходу» до країн, що розвиваються, і з перехідними економіками, що передбачає, зокрема, звільнення від необхідності усунення нетарифних бар'єрів у торгівлі та інші пільги в міжнародній торгівлі (Угода про технічні бар'єри у торгівлі 1994 р.) тощо. Зазначена стратегія переваг і преференцій висвітлює концептосферу «компенсаторна (реальна, природна) справедливість» із пропозиційним центром «рівність для нерівних» (що в сучасному міжнародно-правовому дискурсі фактично постає як «вирівнювання умов для досягнення рівності результатів») і субконцептами «гетерогенність», «компенсація», «диференціація», «вирівнювання».

Отже, сучасний міжнародно-правовий дискурс формує дві групи екоцентричних норм. Перша, із концептуальним підґрунтям «спільне благо», уособлена стратегією надання прав природі, її об'єктам і живим істотам (концепт «спільне благо» утворює опозицію з концептом «суверенітет»). Друга група екоцентричних стратегій «найбільшого сприяння», надання переваг і преференцій тим, хто потребує допомоги, є комунікативно-прагматичним планом реалізації концепту «компенсаційна справедливість», що утворює опозицію з концептом «юридична справедливість» (наприклад, недискримінаційний режим у міжнародній торгівлі як основна концептуальна засада СОТ, не є екоцентричним принципом і є виявом «юридичної справедливості», оскільки передбачає «рівність для рівних» без урахування інтересів тих, хто не може скористатися таким режимом без суттєвих втрат). У політичному дискурсі дискурсотвірна функція концепту «компенсаційна справедливість» виявляється в екоцентричних стратегіях «мультикультуралізму», «антидискримінаційної політики» тощо (окрім власне природоцентричних стратегій).

Висновки. Екопрагматика є новим напрямом сучасної лінгвістики, що вивчає прагматичні реалізації метадискурсивних цінностей гармонійної взаємодії людини / суспільства з природою, дискурсами, позадискурсивним середовищем.

В універсально-типологічному плані поняття екоцентричних стратегій охоплює ті стратегії ввічливості, кооперації, конверсаційної релевантності, які умотивовані зміщенням вектора центрованості на іншого, подоланням егоцентризму за рахунок збільшення комунікативних прав і свобод співрозмовника і зменшення власних. У плані інституційно-дискурсивних стратегій предмет екопрагматики фокусується на двох групах стратегій (і підпорядкованих ним тактик, ролей тощо): власне природоцентричних, пов'язаних із наданням прав природі, її об'єктам і живим істотам, і стратегіях, які є комунікативно-прагматичним планом реалізації концепту «компенсаційна справедливість» – із наданням переваг і преференцій тим, хто потребує допомоги, визнанням важливості інтересів інших за рахунок зменшення власної користі.

Перспективою подальших наукових пошуків вважаємо дослідження екоцентризму як метадискурсивної структури різноманітних інституційних дискурсів з огляду на інваріантність і кореляцію їхніх когнітивних, семіотичних, прагматичних параметрів.

Література:

1. Вороб'єва О.П. Лингвистика сегодня: реинтерпретация эпистемы. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія. 2013. № 16 (2). С. 41–47.
2. Гардашук Т.В. Сучасний екологізм: теоретичні засади та практичні імплікації: дис. ... док. філос. наук: 09.00.09 / Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України. К., 2006. 360 с.
3. Швейцер А. Благоговение перед жизнью. М.: Прогресс, 1992. 572 с.
4. Соловьев В.С. Сочинения в 2 т. Т. 1. М.: Правда, 1989. С. 206–256.
5. Döring, M., Penz, H., Trampe et al. Language, Signs and Nature: Ecolinguistic Dimensions of Environmental Discourse. L: Stauffenburg Verlag, 2008. 235 p.
6. Carey J., Cohen J. et al. Re-imagining nature: environmental humanities and ecosemiotics. Lewisburg: Bucknell University Press, 2015. 292 p.
7. Torfing J. New theories of discourse: Laclau, Mouffe and Zizek. Oxford: Blackwell, 1999. 342 p.
8. Кравченко Н.К. Дискурс и дискурс-анализ: краткая энциклопедия. К.: «Интерсервис», 2017. 286 с.
9. Foucault M. The Archaeology of Knowledge. London and New York: Routledge, 2002. 163 p.
10. Кравченко Н.К., Пастернак Т.А. Прагматическая аттракция: постановка проблемы и введение термина. Вісник КНЛУ. Серія «Філологія». 2018. № 17 (1). С. 18–26.
11. Кравченко Н.К. Дискурс как структура. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія». 2017. № 26. Т. 1. С. 138–141.
12. Бондар О.І. Синергетичний підхід як підгрунтя лінгвістичної екології. Записки з українського мовознавства. 2013. Вип. 20. С. 4–15.
13. Семенець О.О. Лінгвоекологія та проблеми мовного вираження суспільних цінностей. Нова філологія: зб. наук. праць. 2013. № 58. С. 174–177.
14. Fill A.F., Penz H. The Routledge Handbook of Ecolinguistics. N. Y.: Routledge, 2017. 476 p.
15. Stibbe A., Ecolinguistics: Language, Ecology and the Stories We Live By. Abingdon, N. Y.: Routledge, 2015. 210 p.
16. Burchett K., Antropocentrism as environmental ethic. Dissertation, PhD, Lexington, Kentucky, 2016. 130 p.
17. Brand S. Whole Earth Discipline: An Ecopragmatist Manifesto. N. Y.: The Viking Press, 2009. 325 p.
18. Naess A. The shallow and the deep, long-range ecology movement. Inquiry: An Interdisciplinary Journal of Philosophy. 1973. № 16 (1–4). С. 95–100.
19. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації. К.: Лібра, 2001. 400 с.
20. Brown P., Levinson, S. Politeness. Some universals in language usage. Cambridge: Cambridge University Press, 1987. 345 p.
21. Leech G. Principles of pragmatics. London: Longman, 1983. 264 p.
22. Hill B., Ide S., Ikuta S., Kawasaki A., Ogino T. Universals of Linguistics Politeness: Quantitative Evidence from Japanese and American English. Journl of Prap&irs. Vol. 10. P. 347–371.
23. Academy awards acceptance speech. URL: <http://aaspeechesdb.oscars.org/link/068-1>.
24. Кравченко Н.К. Практическая дискурсология: школы, методы, методики современного дискурс-анализа. Луцьк: Волиньполіграф, 2012. 251 с.
25. Karakowsky L., McBey K., Miller D. Gender, perceived competence, and power displays: examining verbal interruptions in a group context. Small Group Research. 2004. Vol. 35 (4). P. 407–439.
26. Tannen D. The relativity of linguistic strategies: Rethinking power and solidarity in gender and dominance. Gender and conversational interaction. New York: Oxford University Press, 1993. P. 165–188.
27. Grice H.P. Logic and conversation. Syntax and semantics. New York: Academic Press, 1975. № 3. P. 41–58.
28. Батищев Г.С. Введение в диалектику творчества. СПб: ПХГИ, 1997. 464 с.
29. Haugh M., Obana Y. Politeness in Japan. Politeness in East Asia. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. P. 147–155.
30. Convention on the law of the non-navigational uses of international watercourses. 51/229. Resolution adopted by the General Assembly [without reference to a Main Committee (A/51/L.72 and Add.1)]. URL: <http://www.un.org/ga/documents/gares51/ga51-229.htm>.

Кравченко Н. К. Экопрагматика как новая сфера исследования современной лингвистики

Аннотация. Статья посвящена обоснованию экопрагматики как нового направления современной лингвистики, которое изучает прагматические реализации метадискурсивных ценностей гармоничного взаимодействия человека / общества с природой, дискурсами, внедискурсивными контекстами. Экопрагматика рассматривается как реализация принципа экоцентризма в природоцентричном и этическом измерениях и фокусируется на прагматических феноменах в универсально-типологическом, лингвокультурологическом и институционально-дискурсивном аспектах.

Ключевые слова: экопрагматика, экоцентризм, метадискурсивный, стратегии.

Kravchenko N. Ecopragmatics as a new research area of present-day linguistics

Summary. The paper addresses the problems of ecopragmatics as a new research area of present-day linguistics, which studies pragmatic facets of the meta-discursive values of harmonious interaction of man / society with nature, discourses, non-discourse contexts. Ecopragmatics has been specified as the implementation of the principle of eco-centrism in environmental and ethical dimensions with focus on pragmatic phenomena in the universal-typological, linguocultural and institutional-discursive aspects.

Key words: ecopragmatics, eco-centrism, meta-discursive, strategies.